

Голові спеціалізованої вченої ради Д.26.451.01
в Інституті педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
д. пед. н., професору,
член-кореспонденту НАПН України
Лук'яновій Ларисі Борисівні

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри туризму Національного університету фізичного виховання і спорту України **Бабушко Світлани Ростиславівни** на дисертаційне дослідження **Теренко Олени Олексіївни «Тенденції розвитку освіти дорослих у США та Канаді (друга половина ХХ - початок ХХІ століття)»**, представленого на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 - загальна педагогіка і історія педагогіки

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки

Актуальність дослідження зумовлена процесами глобалізації, інтеграції, цифровізації, переходу до суспільства знань та знаннєвої економіки, старіння населення, швидким застаріванням знань і деактуалізацією компетенцій, наслідком яких стала зміна освітньої концепції «освіта на все життя» на «освіту впродовж життя». За таких умов освіта дорослих визнається важливим стратегічним ресурсом держави, детермінантою її конкурентоспроможності та економічного розвитку; рушійною силою технологічного прогресу; засобом вирішення широкого спектру соціально-економічних, соціально-культурних проблем; інструментом подолання бідності, покращення добробуту; основою саморозвитку та самореалізації дорослої людини; механізмом розбудови демократичного громадянського суспільства.

Актуальність проблеми освіти дорослих та залученість дорослих до неперервної освіти, до якої звернулася дисертантка, не викликає жодних сумнівів, й обумовлена об'єктивними причинами. У порівнянні з провідними високо розвиненими країнами світу, де понад 40% дорослих беруть участь у різноманітних освітніх програмах, в Україні ця цифра становить лише 9%. Проблема поглиблюється досить повільними темпами реформування вітчизняної освіти дорослих, її невідповідністю швидко змінюваним запитам з

боку особистості та суспільства, потребам економіки та ринку праці, світовим тенденціям.

Доцільність вивчення й осмислення прогресивних ідей зарубіжного досвіду, зокрема Сполучених Штатів Америки і Канади, може стати важливим джерелом для осмислення та творчого використання їх конструктивних ідей у реформуванні системи освіти дорослих в Україні. Вибір дисертанткою зазначених країн обґрунтовано низкою причин і є логічним, насамперед завдяки високим освітнім та макроекономічним показникам їх розвитку, лідерством у глобальній економіці, наявністю давніх традицій, позитивного досвіду й ефективної освітньої політики у сфері освіти дорослих, суттєвими інвестиціями у людські ресурси, світовим визнанням та використанням на практиці досягнень американських і канадських учених-андрагогів, високим рівнем участі дорослих у навчанні, що наближається до 60%.

Необхідно відзначити також, що дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України в межах комплексних досліджень «Тенденції розвитку освіти дорослих у розвинених країнах світу» (РК №0117Ш01070). Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (протокол № 3 від 11 березня 2016 р.).

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

На основі трьох взаємопов'язаних концептів (аналітичного, критичного, прогностичного) й сукупності методологічних підходів (філософсько-визначальних, базових, концептуально-визначальних та процесуально-орієнтованих) дисертанткою:

- здійснено системне вивчення та наукове осмислення північноамериканського досвіду з означеної проблеми;
- виявлено конструктивні ідеї досвіду США та Канади й обґрунтовано можливість їхнього творчого використання у модернізації вітчизняної освіти дорослих.

3. Нові факти, одержані здобувачем

Ознайомлення зі змістом дисертації та автореферату, основними науковими працями дисертантки дозволило визначити найістотніші теоретико-методологічні положення, прикладні висновки та рекомендації, які

характеризуються науковою новизною, зокрема: дослідницею *вперше* у вітчизняній педагогічній науці системно розкрито й обґрунтовано теоретико-методологічні засади розвитку освіти дорослих, які вирізняються міждисциплінарністю, поліконцептуальністю, інтегративністю, взаємодоповненістю; всебічно досліджено становлення та розвиток освіти дорослих у північноамериканських країнах, в межах якого визначено історичні передумови становлення й розроблено періодизацію генези північноамериканської освіти дорослих.

Все вище згадане уможливило виявлення тенденцій та визначення сутнісних характеристик розвитку освіти дорослих у США і Канаді в другій половині ХХ - на початку ХХІ століття з урахуванням історичних, політичних, соціально-економічних, соціокультурних, педагогічних факторів. Окрім того, дослідницею було продемонстровано спільність теоретико-методологічних, концептуальних, організаційно-управлінських та змістово-процесуальних засад розвитку освіти дорослих у досліджуваних країнах, що уможливило схарактеризувати феномен «північноамериканська освіта дорослих», який вирізняється багатовимірністю, поліфункціональністю, зумовленістю зовнішніми та внутрішніми чинниками розвитку американського й канадського суспільства та динамікою змін освітніх потреб дорослої людини в контексті швидкоплинних вимог економіки, ринку праці, суспільства, держави.

Визначення характеру змін нормативних, організаційних, управлінських, змістових і процесуальних засад розвитку освіти дорослих створили достатнє підґрунтя для розробки та обґрунтування можливостей використання конструктивних ідей північноамериканського досвіду в реформуванні освіти дорослих в Україні на державному рівні й рівнях громади і провайдерів.

До наукових здобутків дисертантки також можна віднести *удосконалення* положення щодо компаративних досліджень у сфері освіти дорослих; ролі міжнародних та національних організацій у визначенні стратегії розвитку освіти дорослих; можливостей та механізмів соціального партнерства; визначення цілей та функцій освіти дорослих.

Подальшого розвитку у рецензованій дисертації набули: тлумачення змісту основних дефініцій освіти дорослих; принципи навчання дорослих; систематизація досліджень з проблеми освіти дорослих; виявлення

особливостей діяльності провайдерів освіти дорослих; застосування андрагогічної моделі навчання.

До наукового обігу введено маловідомі північноамериканські наукові джерела, нові факти, документи у сфері освіти дорослих США і Канади.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації, автореферату та публікацій О. Теренко є підставою для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність викладених авторкою результатів, що забезпечуються чіткістю окреслених кваліфікаційних ознак дослідження.

У дисертації переконливо обґрунтовано вибір теми наукового пошуку, визначено об'єкт і предмет дослідження, його мету і задання, хронологічні та територіальні межі, застосовано комплекс взаємопов'язаних теоретичних та емпіричних методів, що на різних етапах дослідження доповнювали один одного. Їх широкий спектр: **теоретичні** {загальнонаукові - аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, узагальнення та систематизація; конкретно-наукові - пошуково-бібліографічний метод, метод теоретичного моделювання; термінологічний, історико-генетичний, ретроспективний, хронологічний, діахронний методи; системно-структурний, системно-функціональний та системно-логічний методи; порівняльно-зіставний метод, метод наукової екстраполяції; **емпіричні методи** (електронне листування, контент-аналіз законодавчих актів, стратегій, національних доповідей та інших документів щодо стану освіти дорослих; бесіди та дискусії з науковцями) уможливив досягнення мети і виконання поставлених завдань.

Новизна і вірогідність одержаних результатів дослідження забезпечуються належною методологічною базою, ґрунтовним вивченням здобувачкою джерельної бази (1118 найменувань, із них 746 англomовних (67%), глибоким і всебічним аналізом нормативно-правової бази досліджуваних країн, з поміж яких 42 офіційних документи міжнародних та національних інституцій; 39 документів, звітів національних неурядових організацій освіти дорослих; 36 законів і постанов урядів США та окремих їх штатів, Канади та окремих її провінцій і територій.

Результати здійсненого дослідження достатньою мірою апробовані дисертанткою під час науково-практичних заходів різного рівня: на міжнародних конференціях і всеукраїнських заходах: форумах, педагогічних читаннях, семінарах, звітних конференціях та всебічно висвітлені у її наукових публікаціях.

Позитивне враження справляють графічна систематизація одержаних результатів - рисунки, таблиці, а також додатки, в яких представлено список англomовних термінів, перелік організацій освіти дорослих у США та Канаді, статистичні дані та додаткову інформацію, що доповнює й підтверджує виклад основного тексту.

Дисертацію О.Теренко виконано на належному науковому рівні, що підтверджує володіння здобувачкою теорією досліджуваної проблеми і відповідними методами наукового пошуку. Оформлення роботи відповідає чинним вимогам до наукових праць такого рівня.

Викладене вище дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження О. Теренко достатньо обґрунтовані й достовірні.

5. Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Дисертаційна робота О.Теренко є вагомим словом в українській педагогічній компаративістиці у сфері освіти дорослих, новому напрямі порівняльних досліджень в освіті (comparative adult education). Дослідження містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати розв'язують низку важливих загальнопедагогічних завдань. Уміння аналізувати різноманітні наукові проблеми і факти, глибоке розуміння й інтерпретація складних, недостатньо досліджених наукових категорій дозволило авторці здобути нові науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати.

Особлива цінність цієї роботи, на нашу думку, полягає у тому, що авторка доклала зусиль для розвитку методики порівняльних досліджень у сфері освіти дорослих, виокремила конструктивні ідеї північноамериканського досвіду з освіти дорослих, що уможливили надання рекомендацій, які можуть бути використані у процесі реформування освіти дорослих в Україні.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес низки українських закладів вищої освіти, про що свідчать відповідні довідки, представлені у додатках, а також посилання, які містяться у тексті дисертаційного дослідження й авторефераті.

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Основні положення, фактологічний матеріал, джерельна база, монографія «Тенденції розвитку освіти дорослих у США і Канаді» та методичні

рекомендації «Становлення та розвиток освіти дорослих у США і Канаді: досвід для України», підготовлені авторкою О.Теренко можуть використовуватися для розроблення програм курсів «Історія педагогіки», «Порівняльна педагогіка», «Андрагогіка», «Соціальна педагогіка», «Педагогічний менеджмент», спецкурсів із проблем розвитку освіти дорослих у зарубіжжі, у процесі вдосконалення змісту підготовки аспірантів і магістрів, а також у діяльності закладів післядипломної освіти, центрів освіти дорослих, корпоративних університетів тощо.

Прогностичний потенціал дослідження може також бути основою подальших наукових розвідок у сфері освіти дорослих.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертація О.Теренко має науково обґрунтовану структуру і складається з анотацій українською, англійською мовами, вступу, шістьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (1118 найменувань, із них 746 англійською мовою) та додатків (43 додатки на 69 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 571 сторінку, основний зміст викладено на 407 сторінках. Робота містить 13 таблиць, 51 рисунок.

Принагідно відзначаємо вміння дисертантки узагальнювати й систематизувати дослідницький матеріал. Так, аналіз змісту дисертації О. Теренко свідчить, що дисертаційне дослідження системно організоване: окреслено його об'єкт, предмет і мету, чітко сформульовано його дослідницькі завдання, у суворій відповідності до яких послідовно й логічно викладено зміст тексту дисертації, забезпечено належну відповідність висновків.

Заслуговує схвалення обґрунтування дисертанткою методологічних засад дослідження; здійснення глибокого бібліографічного аналізу досліджуваної проблеми; з'ясування особливостей розвитку компаративних досліджень у сфері освіти дорослих; розробка структурно-концептуальної моделі компаративного дослідження освіти дорослих у США і Канаді, що були здійснені у першому розділі дослідження «Освіта дорослих як предмет педагогічної компаративістики».

У другому розділі - «Теоретичні засади розвитку освіти дорослих у США і Канаді» - сформовано та схарактеризовано понятійно-термінологічний апарат дослідження; обґрунтовано теоретичні засади освіти дорослих у США і Канаді, розкрито роль міжнародних і національних організацій у визначенні національних стратегій розвитку освіти дорослих у досліджуваних країнах.

Нам імпонує авторський підхід до формування понятійно-термінологічного апарату дослідження, де авторка системно проаналізувала досліджувані поняття з урахуванням рівня їх фундаментальності, концептуальності, узагальненості та схарактеризувала розбіжності у підходах науковців до визначень ключових понять й розкриття їх сутнісних ознак. Адже розроблення теоретичних засад у новому напрямі вітчизняної компаративістики є особливо цінним для здійснення подальших наукових розвідок.

Позитивне враження справляє визначення О. Теренко передумов становлення та розвитку освіти дорослих у розвинутих північноамериканських країнах, починаючи з XVI - XIX ст., що дозволило авторці ґрунтовно дослідити історико-педагогічні аспекти розвитку освіти дорослих у Сполучених Штатах Америки і Канаді у XX ст. та розробити й обґрунтувати періодизацію її розвитку. Синергія історико-генетичного аналізу та аналізу нормативних засад розвитку освіти дорослих у XXI ст. уможливили виокремлення тенденцій розвитку освіти дорослих у США і Канаді у другій половині XX - на початку XXI ст. на кожному з етапів її розвитку, що репрезентовано у третьому розділі «Гене́за освіти дорослих у США і Канаді».

У четвертому розділі - «Організаційно-управлінські засади розвитку освіти дорослих у США і Канаді у другій половині XX - початку XXI століття» - розкрито особливості трансформації цілей та функцій північноамериканської освіти дорослих; висвітлено підходи до її структурування; схарактеризовано діяльність провайдерів освітніх послуг; визначено особливості управління освітою дорослих у США і Канаді. Звертає га себе увагу дерево цілей північноамериканської освіти дорослих, що дозволило дисертантці інтегрувати та виявити взаємозв'язки і взаємозумовленість стратегічної мети з тактичними, конструктивними й операційними цілями освіти дорослих США і Канади, довести подібність стратегічних і тактичних цілей та вказати на деякі відмінності у конструктивних та операційних цілях, що зумовлюється їх національними особливостями та освітніми потребами.

Заслуговує на схвалення логіка й зміст викладу матеріалу п'ятого розділу «Змістово-процесуальні засади розвитку освіти дорослих у США і Канаді у другій половині XX - початку XXI століття», в якому розкрито значення андрагогічного підходу в освіті дорослих; виокремлено моделі навчання дорослих, що використовуються в північноамериканському просторі освіти дорослих - лінійну (модель М. Ноулза, модель А. Тафа), інтерактивну (модель орієнтації на персональну відповідальність,

трюхвимірною моделлю та ін.) та інструментальну (модель поетапного самоврядування), трансформаційну модель Дж. Мезіроу, емпіричні моделі, які дозволяють розглядати набуті знання як результат, що досягається завдяки інтеграції, розумінню та трансформації досвіду (модель Д. Колба, модель Г. Діна, діамантова модель К. Ітіна); визначено особливості змісту освіти дорослих на основі контент-аналізу навчальних планів і програм освітніх закладів для навчання дорослих та схарактеризовано принципи, методи, технології навчання.

У шостому розділі - «Інноваційний потенціал досвіду США і Канади в умовах реформування освіти дорослих в Україні» - обґрунтовано подібність генези освіти дорослих у США і Канаді, що зумовлюється суголосністю історичного, політичного, соціокультурного, соціально-економічного розвитку обох країн; спільність теоретико-методологічних, концептуальних, організаційно-управлінських та змістово-процесуальних засад розвитку освіти дорослих, що уможливило виникнення феномену «північноамериканська освіта дорослих»; визначено особливості розвитку освіти дорослих в Україні; окреслено можливості творчого використання прогресивних ідей північноамериканського досвіду у реформуванні освіти дорослих в Україні на рівнях держави, громади, провайдерів за стратегічно-концептуальним, законодавчим, фінансовим, організаційно-управлінським, організаційно-андрагогічним напрямками.

Таким чином, обсяг і зміст дисертації свідчать про те, що авторка глибоко і різнобічно вивчила проблему на основі аналізу літератури з широкого спектру наукових напрямів, що дозволило їй здійснити цілісний аналіз розвитку та визначити й обґрунтувати сутнісні особливості освіти дорослих у Сполучених Штатах Америки і Канаді у другій половині ХХ - на початку ХХІ століття, а також окреслити можливості творчого використання конструктивних ідей північноамериканського досвіду в розбудові вітчизняної системи освіти дорослих в умовах інтеграції до світового освітнього простору.

Мовностилістичне оформлення дисертації враховує особливості стилю наукового писемного мовлення. Логічна структурованість роботи забезпечується висновками і узагальненнями, проілюстрованими в графічному матеріалі дисертації.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

У цілому високо оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, відзначимо окремі дискусійні положення та зауваження до змісту роботи, а також висловимо окремі побажання:

1. Заслуговує схвалення визначення авторкою методологічних засад дослідження, які було систематизовано у групи відповідно до рівнів методології: *філософсько-визначальні* (діалектичний, гуманістичний, еволюційний), *базові* (системно-синергетичний, цивілізаційний, антропологічний, міждисциплінарний), *концептуально-визначальні* (культурологічно-аксіологічний, акмеологічний, особистісно-діяльнісний), *процесуально-орієнтовані* (андрагогічний, середовищний, компетентнісно-контекстний). Однак, на нашу думку, застосування такої кількості методологічних підходів є дещо дискусійним і потребує більш ретельного обґрунтування.

2. Одним із наукових здобутків дисертантки є розроблення авторської періодизації розвитку освіти дорослих у США і Канаді, яка охоплює три періоди: *період реформування*, що представлений розвивально-пошуковим (1950-1965) та законодавчо-концептуальним (1966-1979) етапами; *період інституалізації*, який містить етап розвитку функціональної грамотності дорослих (1980-1990) та конструктивний етап (1991-1999); *період модернізації*, що складається з ринково-зорієнтованого (2000-2008) та трансформаційного (2009 - нині) етапів та окреслення тенденцій розвитку в кожному періоді. Робота лише виграла б, якби авторка більше уваги приділила не тільки позитивним, а й негативним тенденціям розвитку північноамериканської освіти дорослих.

3. Заслуговує уваги розроблене дисертанткою дерево цілей північноамериканської освіти дорослих, в якому визначено стратегічну мету, й низку цілей: тактичні, конструктивні та операційні. Побудова такого дерева дозволила дисертантці інтегрувати стратегічну мету, що займає місце верхівки дерева, з конкретними цілями і підцілями. Водночас в тексті дисертації при визначенні стратегічної мети є посилання лише на законодавчий документ США 2014 року, хоча дисертанткою зазначається, що це - стратегічна мета, спільна для північноамериканських країн. Варто було б підкріпити стратегічну ціль освіти дорослих і одним із законів Канади, що стосуються розвитку освіти дорослих. Крім того, в тексті дуже ретельно прописані тактичні цілі. Щодо інших цілей більш нижчого рівня, дисертантка зазначає, що «конструктивні та оперативні (цілі) є дещо відмінними, оскільки враховують національні особливості та потреби» (с. 280 дисертації). Доцільно було б навести кілька прикладів конструктивних та оперативних цілей, що відрізняються у США та Канаді.

4. У Розділах 3, 4, 5 дисертації має місце опис генези освіти дорослих, організаційно-управлінських, змістово-процесуальних засад розвитку освіти дорослих у США і Канаді, в яких авторкою зацентровано на подібності досліджуваних питань, які логічно систематизовано і класифіковано за певними критеріями. І це правильно, адже завдання дисертантки полягало саме у визначенні тенденцій, а отже виявлення закономірностей і подібностей у розвитку освіти дорослих. Водночас, наприклад, коли мова йде про імміграцію, дисертантка будує діаграму іммігрантського припливу у США (пп.4.1), що наглядно демонструє радикальне збільшення цієї категорії дорослих на ринку праці. Разом з тим, обмежується лише однією цифрою щодо збільшення потоку іммігрантів до 3-х млн осіб у Канаді. На наше переконання, варто здійснити аналогічну візуалізацію даних і з канадськими іммігрантами. А за відсутності статистики, винести запропоновану до розгляду діаграму у додатки. Аналогічно, і з таблицями. У пп.4.2 є таблиця «Загальна освіта дорослих у Канаді» (табл.4.2.1.) і відсутня така ж, що розкривала б американські реалії. Вони у тексті дисертації розкриті, описово. Або аналізуючи ілюстрацію типів освіти дорослих у Канаді (рис.4.2.3) як дерево рішень, виникає закономірне питання, а як у США? Тому, вважаємо, що робота лише б виграла, якби дисертантка, застосовуючи ті ж самі критерії, систематизувала та візуалізувала проаналізовану інформацію в обох досліджуваних країнах.

5. Позитивно оцінюючи зміст пп. 5.3, де дисертанткою розкрито моделі і типи курикулумів для навчання дорослих у формальній та неформальній освіті, зауважимо, що бажано було б навести принаймні по одному-два приклади американо-канадського досвіду навчання дорослих різних вразливих верств населення, не лише осіб похилого віку, але й мігрантів, ув'язнених, одиноких мам з малолітніми дітьми, осіб з особливим освітніми потребами, безробітних та ін. Ілюстрація такими прикладами продемонструвала б, як діє система освіти дорослих та яке змістове наповнення відповідає потребам означених категорій населення.

6. У пп.5.4. дисертанткою розкриваються особливості застосування форм, методів та технологій навчання дорослих у США і Канаді. Зокрема, тезисно розкрито цілий спектр методів навчання. Однак, такі методи навчання, як лекція, коучинг, навчання в групах, мозковий штурм та інші є вже доволі добре проаналізовані й висвітлені у публікаціях вітчизняних і зарубіжних дослідників. Вважаємо, що авторці варто було б акцентувати їх вагомість саме для навчання дорослих, продемонструвати, не лише розвитку

чого вони сприяють, але й порівняти їх, показати сильні та слабкі сторони цих методів. Крім того, вважаємо, що більшої актуальності й вагомості розкриттю питань цього підрозділу сприяло б звернення дисертантки до застосування е- та и-технологій у світлі сучасних подій у світі - в умовах карантину та жорсткого локдауну.

Висловлені зауваження і побажання суттєво не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи та мають на меті зосередити увагу на більш докладному вивченні окремих аспектів розвитку освіти дорослих.

9. Повнота викладення результатів в опублікованих працях

Результати дослідження висвітлено у 57 публікаціях (із них - 50 одноосібних), з-поміж яких: 2 монографії (з них - 1 одноосібна); 1 методичні рекомендації; 25 статей у наукових фахових виданнях України (у тому числі 23 - у виданнях, що входять до наукометричних баз даних (Web of Science, Index Copernicus International)); 7 статей у зарубіжних наукових періодичних виданнях; 22 статті у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у тексті дисертації достатньо повно викладено в означених друкованих працях.

10. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

В авторефераті з достатньою повнотою і в логічній послідовності відображено зміст дисертації, повністю розкрито основні результати, одержані в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації роботи.

11. Висновок

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що рецензована дисертаційна робота є завершеним, фундаментальним, самостійним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Науково обґрунтовані результати дали змогу авторці здійснити цілісний науковий аналіз сфери освіти дорослих у США та Канаді й виявити тенденції розвитку та їх сутнісні особливості у другій половині ХХ - на початку ХХІ століття, з'ясувати можливості творчого використання конструктивних ідей північноамериканського досвіду

в розбудові вітчизняної системи освіти дорослих в умовах інтеграції до світового освітнього простору

Враховуючи актуальність, новизну, значущість результатів дослідження для педагогічної науки і практики, і зокрема для педагогічної компаративістики освіти дорослих, дисертація Олени Олексіївни Теренко «Тенденції розвитку освіти дорослих у США та Канаді (друга половина XX - початок XXI століття)» заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. зі змінами та доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. щодо докторських дисертацій та іншим чинним інструктивним вимогам МОН України, паспорту спеціальності, а її авторка - Олена Олексіївна Теренко - заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри туризму
Національного університету
фізичного виховання і спорту України

С. Р. Бабушко

Підпис Бабушко С.Р. засвідчую

Проректор
з науково-педагогічної роботи
Національного університету
фізичного виховання і спорту України

О. В. Борисова